

FRANZ WERFEL

Franz Werfel

1890–1945

Státní fond kultury ČR

BUNDESKANZLERAMT ÖSTERREICH

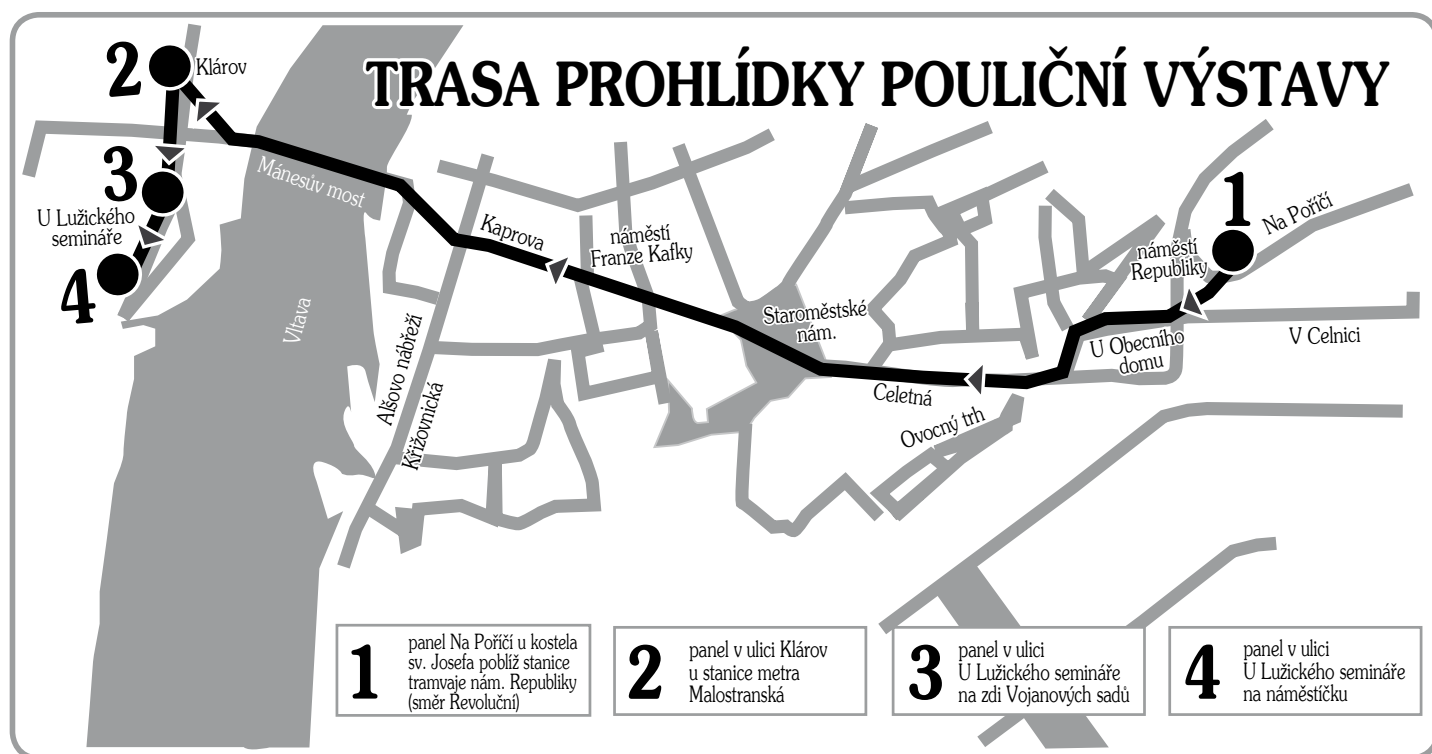
KUNST

Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

FRANZ WERFEL

slovem i obrazem,

na kterou poskytly
hlavní město Praha, Městská část Praha 1
a Spolkové kancléřství ve Vídni grant
a Státní fond kultury České republiky účelovou dotaci.

Sestavila: Zuzana Brikcius

Grafická úprava: Ivo a Taňa Hornáčkovi

Za laskavou podporu děkujeme nakladatelství Sefer.

Celou výstavu si lze prohlédnout na: www.hornacek.cz/werfel

Franz Werfel

1890

Narozen 10. září v Praze jako syn Rudolfa Werfela a Albinu Werfelové, roz. Kussiové.

1896

Začátek školní docházky do soukromé školy k piaristům.

1900

Přiját na c. k. německé gymnázium na Novém Městě pražském.

1903

Bar micva v Maiselově synagoze.

1904

Přechází na c. k. Akademické gymnázium ve Štěpánské ulici; navštěvuje představení v Novém německém divadle; začíná květnový festival s Enricem Carusem (verdiovská stagione).

1905

Vznik prvních básní; láska k Marii Glaserové.

1908

První setkání s Maxem Brodem; 23. února vychází Werfelova báseň *Die Gärten der Stadt* ve vídeňském *Die Zeit*; spiritistické seance.

1909

Maturita; přátelství s Maxem Brodem a Franzem Kafkou; kavárna Arco; jako hospitant dochází na přednášky na pražské Německé univerzitě.

1910

Od října v Hamburku u zasilatelské firmy Brasch & Rothenstein; *Návštěva z Elysia*.

1911

Hamburk; Karel Kraus tiskne ve *Fackel* básně z *Přítele světa*; *Přítel světa* vychází v polovině prosince u Axela Junckera v Berlíně; od října vojenská služba v Praze na Hradčanech.

1913

Lipsko; Malcesine na Gardském jezeře; sbírka *J sme*; setkání s R. M. Rilke v Hellerau; práce na překladu *Trójanek*; četné recitační večery; první spor s Karlem Krausem.

1914

Lipsko; recitační večery; setkání s Martinem Buberem; začátek války – Werfel rukuje, vzápětí je však od vojenské služby osvobozen.

1915

Opět rukuje (Bolzano) a znovu je osvobozen; zranění v Bolzanu; prohlášen za neschopného vojenské služby, v září znovu povolán: Kostelec nad Labem a Třebenice; první setkání s Gertrudou Spirkovou; opět osvobozen; vycházejí *Navzájem* a *Trójanky*.

1916

Praha; od května opět na vojně: Kostelec nad Labem; pokračování sporu s Karlem Krausem; odjezd na frontu (Halič, Hodów); slouží jako pěší posel a nikdy se nedostane do zákopů; vznik polemických esejů.

1917

Na frontě: Hodów a Jezierna; Stockleinen; v srpnu přeložen do Vídně do válečného tiskového střediska; v polovině listopadu setkání s Almuou Marií Mahlerovou-Gropiovou.

1918

Cesta do Švýcarska z podnětu válečného tiskového střediska; přednášky, recitační večery; obvinění z protiválečné agitace a přerušení švýcarské cesty; práce ve válečném tiskovém středisku; prohloubení vztahu s Almuou Mahlerovou; narození Werfelova syna Martina Johanne; *Polední bohyně*; konec války.

1919

Začátek práce na *Zrcadlovém člověku*; pobyt v Breitensteinu u Semmeringu; smrt syna Martina Johanne; vychází *Den soudu*; *Ne vrah, zavražděný je vinen*.

1920

Zrcadlový člověk; práce na *Kozlím zpěvu*.

1921

Recitační turné po Německu; v polovině října premiéra *Zrcadlového člověka*.

1922

V polovině března premiéra *Kozlího zpěvu* ve Vídni; Benátky; vznik *Schweigera*; první poznámky k *Verdimu*; spor s Franzem Kafkou, týkající se *Schweigera*.

1923

Benátky; Alma Mahlerová kupuje palác Casa Mahler; práce na *Verdim*; F. W. se většinou zdržuje v Breitensteinu.

1924

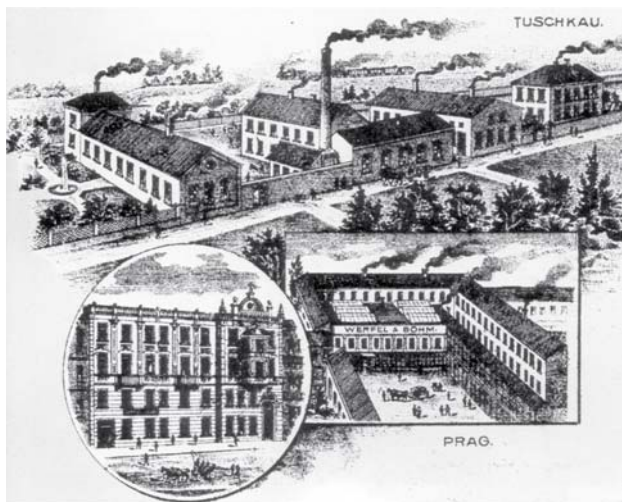
Vychází *Verdi*; 3. června smrt Franze Kafky; od července v Breitensteinu práce na *Juarezovi* a *Maxmiliánovi*; F. W. opouští nakladatelství Kurta Wolffa a přechází k Paulu Zsolnayovi.

1925

Leden a únor: cesta na Blízký východ; od léta práce na *Pavlovi mezi Židy*; spolu s Almuou překládá Verdiho *Sílu osudu*.

Werfelův rodný dům v Jezdecké (dnes Havlíčkově) ulici č. 11

Továrny na rukavice Werfel & Böhm (hlavička firmy Werfel & Böhm)

Dům v Mariánské (dnes Opletalově) ulici, kam se Werfelovi rodiče později přestěhovali

1926

V dubnu se F. W. vrací k práci na **Pavlovi mezi Židy**; první náčrt **Království Božího v Čechách**; setkání se Sigmundem Freudem a korespondence týkající se **Pavla**; na podzim **Smrt maloměstáka**.

1927

Santa Margherita Ligure; hotel Imperial; cyklus novel: **Malé poměry**, **Tajemství jednoho člověka**, **Odcizení**, **Dům smutku**; začátek práce na **Sjezdu abiturientů**.

1928

Santa Margherita a Vídeň, resp. Breitenstein; začátek práce na románu **Barbora neboli Zbožnost**. F. W. dostává Československou státní cenu za literaturu.

1929

Santa Margherita, pokračování práce na **Barboře**; 6. července svatba F. W. a Almy Mahlerové; 15. července: smrt Hugo v. Hofmannsthal; nápad na **Sourozenec neapolské** v Santa Margheritě; německá verze Verdiho opery **Simon Boccanegra**.

1930

Druhá cesta na Blízký východ; myšlenka napsat **Čtyřicet dní**; zprvu však práce na **Království Božím v Čechách** (premiéra v prosinci ve vídeňském Burgtheatru).

1931

Práce na **Sourozencích neapolských** nejprve v Santa Margheritě a později

v Breitensteinu; 21. října smrt Arthura Schnitzlera.

1932

Breitenstein, Benátky; začátek práce na **Čtyřiceti dnech** – německá verze Verdiho **Dona Carlose**.

1933

V Německu se dostává k moci Hitler; vychází **Čtyřicet dnů**.

1935

Spolupráce s Maxem Reinhardtem a Kurtem Weilem; básně; 22. dubna smrt Manon Gropiové; prodej benátského domu Casa Mahler; cesta do New Yorku.

1936

Do konce února pobyt v New Yorku; návrat přes Paříž do Vídně, Locarno; začátek práce na románu **Jeremiáš**. **Slyšte hlas**; začátek občanské války ve Španělsku.

1937

Dokončení **Jeremiáše**; divadelní hra **Jedné noci**; Breitenstein, Vídeň.

1938

Hitler okupuje Rakousko; začátek práce na románu **Cella neboli Ti, kdož odolají**; první infarkt.

1939

Práce na **Zpronevěřeném nebi**; vypuknutí války.

1940

Bledě modré ženské písmo; útěk z Paříže; pěšky přes Pyreneje do Španělska, vlakem do Lisabonu, lodí do New Yorku.

1941

Píseň o Bernadettě, Hollywood; 31. července: smrt Werfelova otce v Marseille.

1942

New York, Los Angeles; **Píseň o Bernadettě** americkým bestsellerem; v Santa Barbaře práce na komedii **Jacobowski a plukovník**.

1943

Práce na **Jacobowském a plukovníkovi** v Santa Barbaře; začátek práce na **Hvězdě nenarozených**; čestný doktorát Kalifornské univerzity v Los Angeles; v září těžký infarkt; v prosinci další infarkt, neschopnost pracovat.

1944

Los Angeles; až do léta z větší části neschopen práce; diktuje **Theologumena**; od července v Santa Barbaře, práce na **Hvězdě nenarozených**.

1945

Santa Barbara a Los Angeles – **Hvězda nenarozených** dokončena v srpnu, několik dní před Werfelovou smrtí 26. srpna.

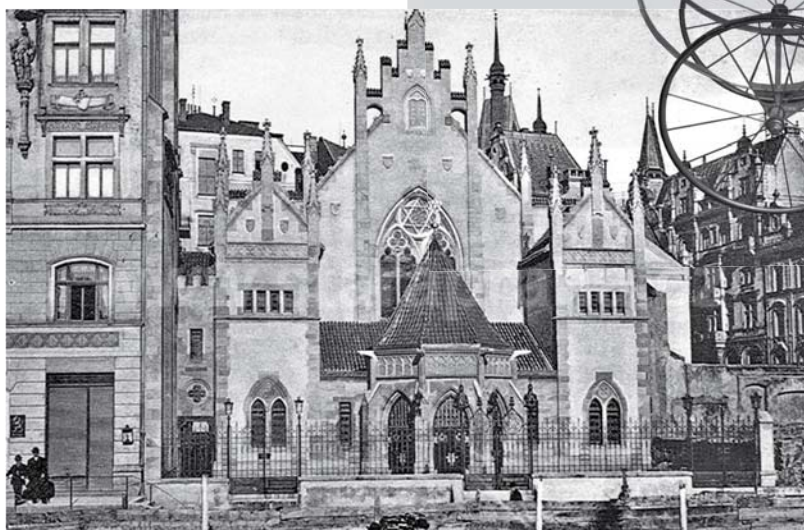
Stará Praha

10. září, to byla tehdy středa, se krátce před půlnocí Rudolfu a Albíně Werfelovým v tehdejší Jezdecké, dnes Havlíčkově ulici číslo 11 narodilo první dítě, syn Franz Viktor. Otec kdysi převzal po dědečkovi silně zadluženou továrnu na rukavice (Werfel & Böhm) a v krátké době z ní učinil prosperující firmu. Zanedlouho se manželům Werfelovým narodily ještě dvě dcery a byt byl pro rodinu malý. Přestěhovali se do tehdejší Mariánské (později Lützowovy, dnes Opletalovy) ulice. O Franze se starala především Barbora Šimůnková, chůva, vychovatelka, posluhovačka a kuchařka v jedné osobě. Zbožná, vlídná, i když asi málo přísná – jak už to tak bývá v majetných rodinách, byl to člověk Franzovi po celé dětství nejbližší. (Říkal jí „babí“ a později jí sklenul láskyplný

pomník v románě **Barbora neboli Zbožnost – Barbara oder die Frömmigkeit**, v roce 1929.)

Chlapce vedou rodiče v duchu ortodoxního židovství, Barbora je katolička – tvůrce Werfel bude svými názory do smrti těkat mezi těmito dvěma konfesemi a snažit se o jejich syntézu ve chvílích, kdy nacistická antihumánnost ho bude ohrožovat až přes práh soukromého života.

Z doslovu Hanuše Karlacha
ke knize NE VRAH, ZAVRAŽDĚNÝ JE VINEN

Maiselova synagoga v Praze

Mým prostřednictvím se Werfel seznámil s mými nejlepšími přáteli Kafkou a Weltschem. Brali jsme ho s sebou na toulky po pražském okolí, do hlubokých, tmavozelených vonících lesů ve Všenorech, Dobřichovicích, na plavárny na českých řekách a potocích, na břehy Sázavy. Werfel nám přivedl svého přítele a vrstevníka Ernsta Deutsche, jehož budoucí slávu, nadšení jeho soukromými recitacemi, jsme brzy vytušili. V „geniálním dovádění“ jsme se hodně smáli a hodně jsme deklamovali v dithyrambech. Byla to krásná doba. Bylo to naše „Ilmenau“ – Ilmenau pražské německé literatury. – Až odporná válka 1914 všechno přeměnila v trosky.

Přátelství s Werfelem zůstalo zachováno, byť občas trochu zkaleno ideologickými křesťansko-židovskými rozpory, až do konce jeho života, ba právě v jeho posledních letech doznalo znovu rozkvětu. Vždycky se vyskytli lidé, kteří mezi nás zasévali nedůvěru a chtěli nás znesvářit. Nikdy se to nepodařilo.

PRAŽSKÝ KRUH (Max Brod)

Franz Kafka, Max Brod, Ernst Deutsch

Přítel světa

Já, jen já jsem jak sklo.

Proti mně vrhá svět, co se mu
nikam už nevešlo.

Druzí jsou jak dřevo a železo, pyšní
až dost na svůj pevný charakter, na svou
neprůsvitnost, někdy se po mně ohlédnou
a vidí mě jen, když jsem prostupujícím
proudem oslepen, zanesen.

V domě dětství – POEZIE (F. Werfel)

Franz Werfel, r. 1920

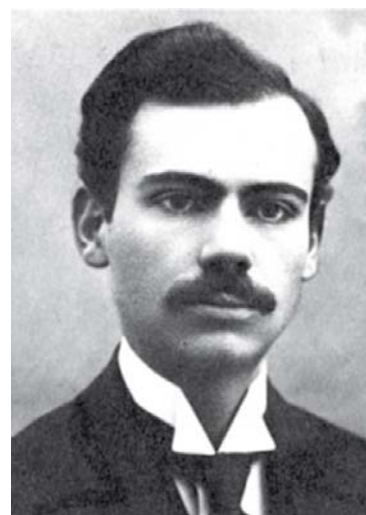
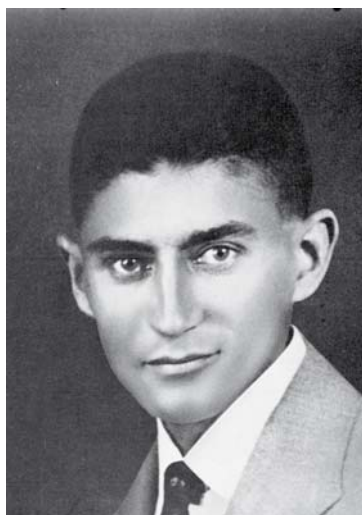

Trojka Brod, Kafka a Weltsch se v oceňování tlustého gymnazisty Werfela naprosto shodla. Líbily se jim jeho básně, ale především byli okouzleni jeho osobním šarmem. Nabídli mu, aby s nimi jezdil na pravidelné výlety do okolí Prahy. Putovali – většinou o nedělích – po lesích a koupali se naří v řekách, přičemž se vysoký a štíhlý Franz Kafka s olivovou pletí vždycky ukázal jako nejsilnější a nejodvážnější plavec.

FRANZ WERFEL, PŘÍBĚH ŽIVOTA (P. S. Jungk)

„Viš, Felice, Werfel je skutečně div, když jsem četl poprvé knihu ‚Přítel světa‘ (slyšel jsem ho už předtím recitovat básně), myslel jsem, že mě nadšení, které ve mně budil, dožene k nepřičetnosti. Ten člověk umí ohromné věci.“

Kafka Felici, 12. 12. 1912

Max Brod, Franz Kafka a Felix Weltsch

Důležitým obohacením naší pražské existence je objevení Franze Werfela, který tehdy seděl v nejvyšší třídě gymnázia (podle rakouského počítání v oktávě, jež odpovídá říšsko-německému pojmu Oberprima). Mladý Werfel už tehdy (1909) začal psát básně sbírky **Weltfreund (Přítel světa)**, které mu záhy poté zajistily renomé jednoho z největších lyriků století.

PRAŽSKÝ KRUH (Max Brod)

Franz Werfel, r. 1909

Franz Werfel, r. 1910

*Alma Mahler Werfel
Sommer 1910*

Alma Mahlerová-Gropiusová a Franz Werfel,
z výletu do hor

Já žasnu

Já žasnu, že je rudá barva rudá
a žlutá že zas žlutě žhne,
a žasnu, jak smrt na život je chudá,
a že co žije, mrtvo nepadne.

Já žasnu, že se každého dne stmívá,
když tma si bledé světlo podřídí,
a žasnu, že nám slunce přivážívá
den za dnem nové ráno na přídi.

Já žasnu, že přes všechny stupně žití
mužství a ženství přísně dělí se,
že dvojnost ta nás někdy nedosytí
a že jak šťastná vlna srdcem jde.

Sám úžas je mi smyslem, nevztahuji
po jiném smyslu ruku s úžasem.
Jen žasnutím sám sebe postihuji
a žasnu, že žasnu, že jsem.

V domě dětství – POEZIE (F. Werfel)

FRANZ WERFEL

Franz Werfel

1890–1945

Státní fond kultury ČR

BUNDESKANZLERAMT ÖSTERREICH

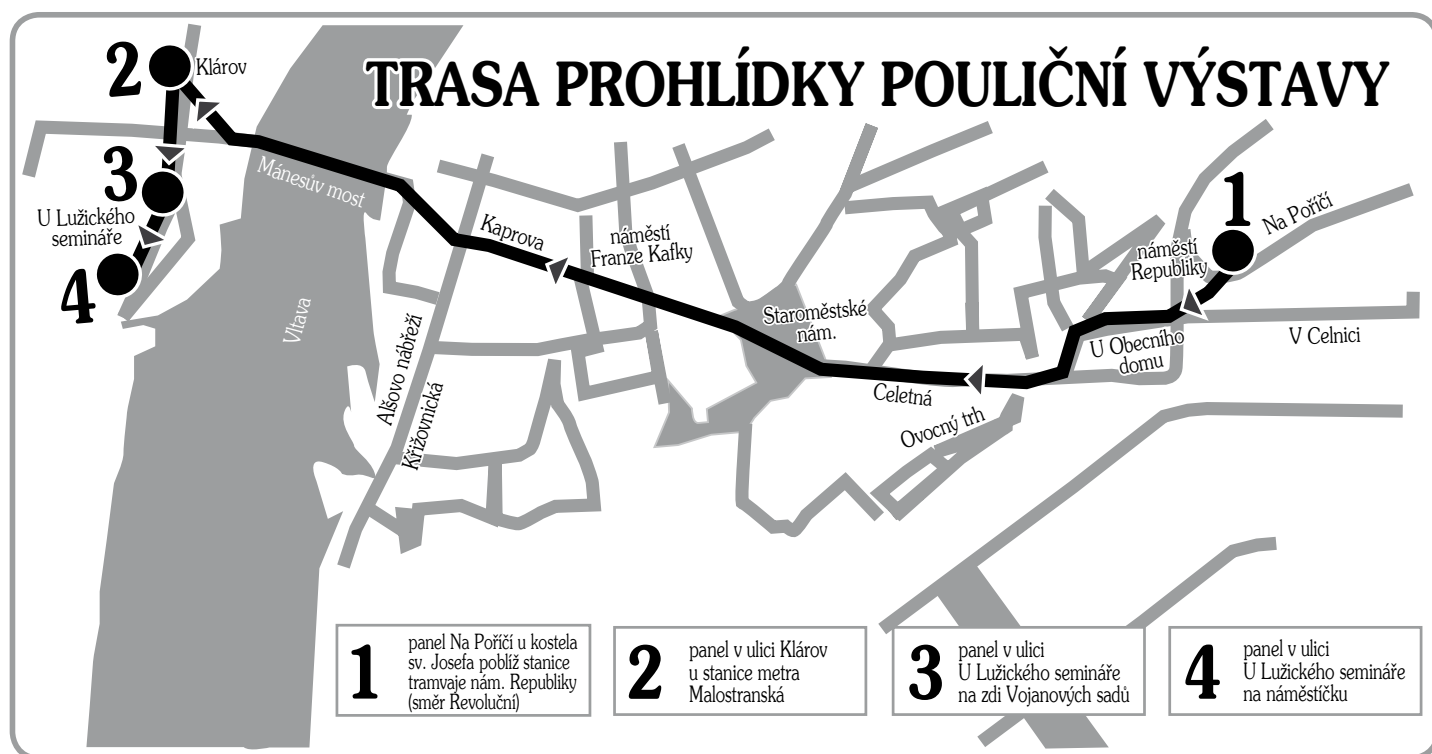
KUNST

Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

FRANZ WERFEL

slovem i obrazem,

na kterou poskytly
hlavní město Praha, Městská část Praha 1
a Spolkové kancléřství ve Vídni grant
a Státní fond kultury České republiky účelovou dotaci.

Sestavila: Zuzana Brikcius

Grafická úprava: Ivo a Taňa Hornáčkovi

Za laskavou podporu děkujeme nakladatelství Sefer.

Celou výstavu si lze prohlédnout na: www.hornacek.cz/werfel

Franz Werfel

1890

Narozen 10. září v Praze jako syn Rudolfa Werfela a Albinu Werfelové, roz. Kussiové.

1896

Začátek školní docházky do soukromé školy k piaristům.

1900

Přijat na c. k. německé gymnázium na Novém Městě pražském.

1903

Bar micva v Maiselově synagoze.

1904

Přechází na c. k. Akademické gymnázium ve Štěpánské ulici; navštěvuje představení v Novém německém divadle; začíná květnový festival s Enricem Carusem (verdiovská stagione).

1905

Vznik prvních básní; láska k Marii Glaserové.

1908

První setkání s Maxem Brodem; 23. února vychází Werfelova báseň *Die Gärten der Stadt* ve vídeňském *Die Zeit*; spiritistické seance.

1909

Maturita; přátelství s Maxem Brodem a Franzem Kafkou; kavárna Arco; jako hospitant dochází na přednášky na pražské Německé univerzitě.

1910

Od října v Hamburku u zasilatelské firmy Brasch & Rothenstein; *Návštěva z Elysia*.

1911

Hamburk; Karel Kraus tiskne ve *Fackel* básně z *Přítele světa*; *Přítel světa* vychází v polovině prosince u Axela Junckera v Berlíně; od října vojenská služba v Praze na Hradčanech.

1913

Lipsko; Malcesine na Gardském jezeře; sbírka *J sme*; setkání s R. M. Rilkeem v Hellerau; práce na překladu *Trójanek*; četné recitační večery; první spor s Karlem Krausem.

1914

Lipsko; recitační večery; setkání s Martinem Buberem; začátek války – Werfel rukuje, vzápětí je však od vojenské služby osvobozen.

1915

Opět rukuje (Bolzano) a znovu je osvobozen; zranění v Bolzanu; prohlášen za neschopného vojenské služby, v září znovu povolán: Kostelec nad Labem a Třebenice; první setkání s Gertrudou Spirkovou; opět osvobozen; vycházejí *Navzájem* a *Trójanky*.

1916

Praha; od května opět na vojně: Kostelec nad Labem; pokračování sporu s Karlem Krausem; odjezd na frontu (Halič, Hodów); slouží jako pěší posel a nikdy se nedostane do zákopů; vznik polemických esejů.

1917

Na frontě: Hodów a Jezierna; Stockleinen; v srpnu přeložen do Vídně do válečného tiskového střediska; v polovině listopadu setkání s Almuou Marií Mahlerovou-Gropiovou.

1918

Cesta do Švýcarska z podnětu válečného tiskového střediska; přednášky, recitační večery; obvinění z protiválečné agitace a přerušení švýcarské cesty; práce ve válečném tiskovém středisku; prohloubení vztahu s Almuou Mahlerovou; narození Werfelova syna Martina Johanneše; *Polední bohyně*; konec války.

1919

Začátek práce na *Zrcadlovém člověku*; pobyt v Breitensteinu u Semmeringu; smrt syna Martina Johanneše; vychází *Den soudu*; *Ne vrah, zavražděn je vinen*.

1920

Zrcadlový člověk; práce na *Kozlím zpěvu*.

1921

Recitační turné po Německu; v polovině října premiéra *Zrcadlového člověka*.

1922

V polovině března premiéra *Kozlího zpěvu* ve Vídni; Benátky; vznik *Schweigera*; první poznámky k *Verdimu*; spor s Franzem Kafkou, týkající se *Schweigera*.

1923

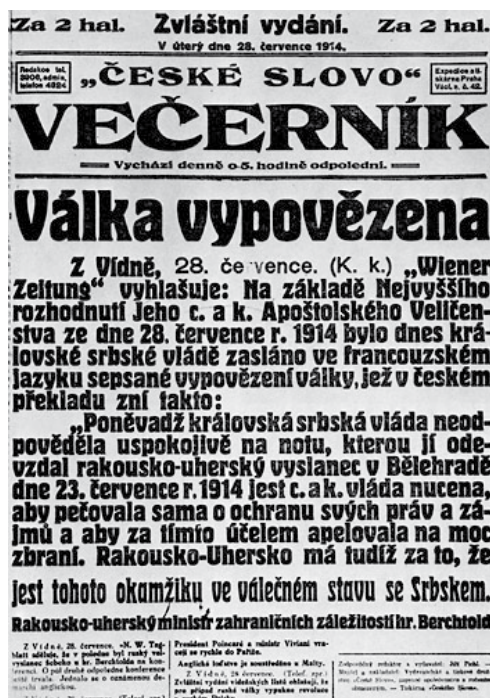
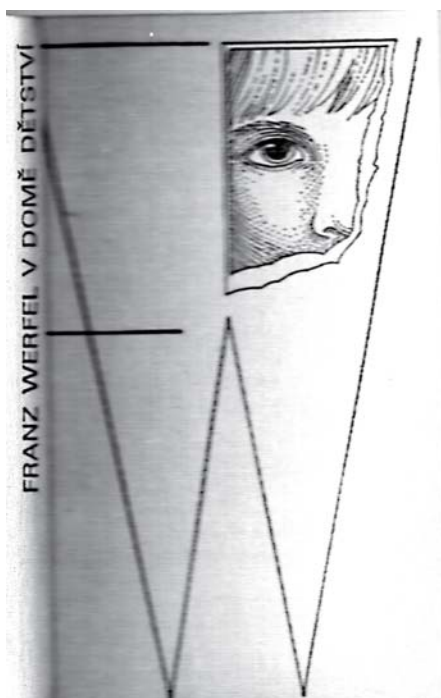
Benátky; Alma Mahlerová kupuje palác Casa Mahler; práce na *Verdim*; F. W. se většinou zdržuje v Breitensteinu.

1924

Vychází *Verdi*; 3. června smrt Franze Kafky; od července v Breitensteinu práce na *Juarezovi* a *Maxmiliánovi*; F. W. opouští nakladatelství Kurta Wolffa a přechází k Paulu Zsolnayovi.

1925

Leden a únor: cesta na Blízký východ; od léta práce na *Pavlovi mezi Židy*; spolu s Almuou překládá Verdiho *Sílu osudu*.

1926

V dubnu se F. W. vrací k práci na **Pavlovi mezi Židy**; první náčrt **Království Božího v Čechách**; setkání se Sigmundem Freudem a korespondence týkající se **Pavla**; na podzim **Smrt maloměstáka**.

1927

Santa Margherita Ligure; hotel Imperial; cyklus novel: **Malé poměry**, **Tajemství jednoho člověka**, **Odcizení**, **Dům smutku**; začátek práce na **Sjezdu abiturientů**.

1928

Santa Margherita a Vídeň, resp. Breitenstein; začátek práce na románu **Barbora neboli Zbožnost**. F. W. dostává Československou státní cenu za literaturu.

1929

Santa Margherita, pokračování práce na **Barboře**; 6. července svatba F. W. a Almy Mahlerové; 15. července: smrt Hugo v. Hofmannsthal; nápad na **Sourozenec neapolské** v Santa Margheritě; německá verze Verdiho opery **Simon Boccanegra**.

1930

Druhá cesta na Blízký východ; myšlenka napsat **Čtyřicet dní**; zprvu však práce na **Království Božím v Čechách** (premiéra v prosinci ve vídeňském Burgtheatru).

1931

Práce na **Sourozencích neapolských** nejprve v Santa Margheritě a později

v Breitensteinu; 21. října smrt Arthura Schnitzlera.

1932

Breitenstein, Benátky; začátek práce na **Čtyřiceti dnech** – německá verze Verdiho **Dona Carlose**.

1933

V Německu se dostává k moci Hitler; vychází **Čtyřicet dnů**.

1935

Spolupráce s Maxem Reinhardtem a Kurtem Weillem; básně; 22. dubna smrt Manon Gropiové; prodej benátského domu Casa Mahler; cesta do New Yorku.

1936

Do konce února pobyt v New Yorku; návrat přes Paříž do Vídně, Locarno; začátek práce na románu **Jeremiáš**. **Slyšte hlas**; začátek občanské války ve Španělsku.

1937

Dokončení **Jeremiáše**; divadelní hra **Jedné noci**; Breitenstein, Vídeň.

1938

Hitler okupuje Rakousko; začátek práce na románu **Cella neboli Ti, kdož odolají**; první infarkt.

1939

Práce na **Zpronevěřeném nebi**; vypuknutí války.

1940

Bledě modré ženské písmo; útěk z Paříže; pěšky přes Pyreneje do Španělska, vlakem do Lisabonu, lodí do New Yorku.

1941

Píseň o Bernadettě, Hollywood; 31. července: smrt Werfelova otce v Marseille.

1942

New York, Los Angeles; **Píseň o Bernadettě** americkým bestsellerem; v Santa Barbaře práce na komedii **Jacobowski a plukovník**.

1943

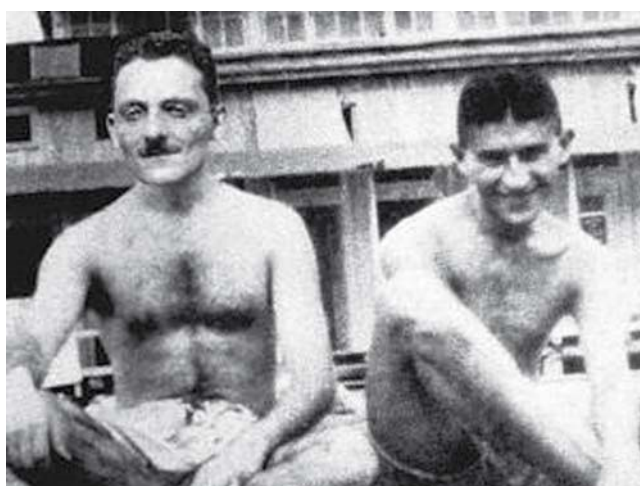
Práce na **Jacobowském a plukovníkovi** v Santa Barbaře; začátek práce na **Hvězdě nenarozených**; čestný doktorát Kalifornské univerzity v Los Angeles; v září těžký infarkt; v prosinci další infarkt, neschopnost pracovat.

1944

Los Angeles; až do léta z větší části neschopen práce; diktuje **Theologumena**; od července v Santa Barbaře, práce na **Hvězdě nenarozených**.

1945

Santa Barbara a Los Angeles – **Hvězda nenarozených** dokončena v srpnu, několik dní před Werfelovou smrtí 26. srpna.

Franz Werfel, Max Brod, Franz Kafka a Egon Erwin Kisch

„I ‚Zrcadlového člověka‘ jsem přečetl. Jaké bohatství životních sil! Jen na jednom místě trochu postonává, ale o to bujnější je všude jinde, a dokonce i ta choroba bují. Dychtivě jsem to přečetl za jediné odpoledne.“

Kafka Mileně, 20. října 1920

Hotel Südbahn v Semmeringu.
Zleva doprava: Franz Werfel, paní Hauptmannová, Ernst Lothar, ?, ?, Alma Mahlerová-Werfelová, Gerhart Hauptmann, Adrienne Gessnerová

Franz Werfel s Gerhartem Hauptmannem před hotelem Südbahn, Semmering, asi 1930

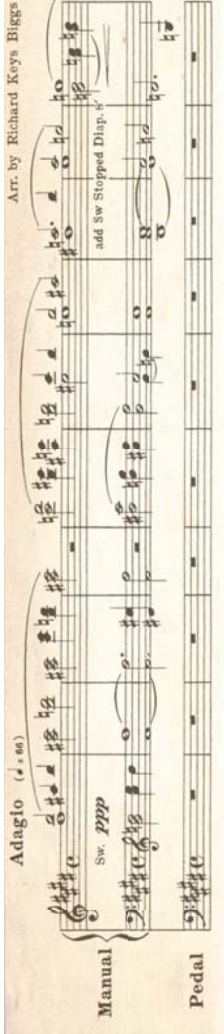
„Co jsem měl říci Werfelovi, kterého obdivuji, a kterého obdivuji dokonce i v tom kuse, zde ostatně jen kvůli síle, s níž se brodí tím tříaktovým bahnem. Přitom mám vůči tomu kusu tak osobní pocity, že má snad platnost jen pro mě. A on za mnou přijde a tváří se tak

roztomile přátelsky a já ho mám, když se jednou po letech objeví, přijmout s takovými nedonošenými, nedonositelnými soudy. Nemohl jsem však jinak a vybrebтал jsem si ze srdce trochu hnusu. Ale celý večer a celou noc jsem trpěl následky.“

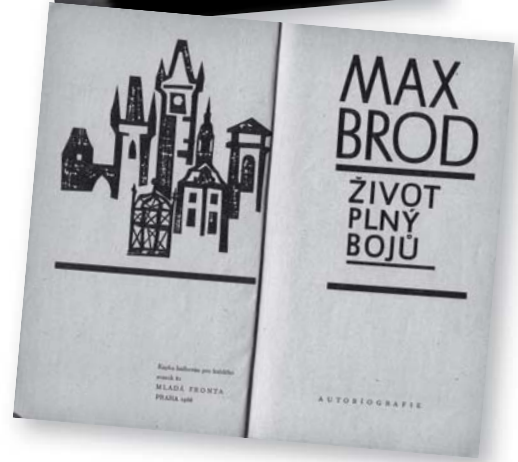
Kafka Brodovi, prosinec 1922

Je nesmyslné všechno,
co světu nedodává novou krev,
nový život, novou skutečnost.
Jen a jen o novou skutečnost běží.
Všechno ostatní ať vezme čert.

NE VRAH, ZAVRAŽDĚNÝ JE VINEN (F. Werfel)

Pražský kruh – Max Brod, Franz Werfel, Franz Kafka, Egon Erwin Kisch

Karl Kraus tvrdil, že v Praze to všude jen „brodluje a kwerfluje, kaskuje a kischuje“. Brod tenkrát napsal: „Co se o kavárně Arco napovídá, je mnohdy nepravda nebo hodně přehnané. Teprve Werfel a jeho stoupenci udělali z Café Arco svůj štamlokál.“

Kavárna Arco

Navzájem

Odkud se bere moje láska?
Kde, do kterých skal moře třaská,
jež všechny slzy napájí?
Jdou mraky, první kapky koktají,
ztajené deště sjedou k zemi...
Odněkud proud se věčně lije.
Buď požehnána, svatá sympatie,
koloběh, jenž život snuješ,
vyprahlé slzami občerstvuješ
a tišíš oheň žízně, ten neuhasitelný.

V domě dětství – POEZIE (F. Werfel)

Alma Mahlerová

Arr. by Richard Keys Biggs

Adagio (♩ = 66)

Manual

Pedal

Sw. *ppp*

add Sw Stopped Diap. 8'

Sw. add super coupler

off super coupler

Sw. add super coupler

Ch.

Franz Kafka s Felice Bauerovou krátce po druhém zasnoubení, 1917

„Byla jsi na ‚Trójankách‘? Byl jsem na nich tady před pár dny. Werfelova práce je mimořádná, o tom ani slovo – naproti tomu jsem byl po dojmu z představení (Lessingovo divadlo) bez váhání odhodlán zřici se po zbytek života návštěvy divadla.“

Kafka Felici, 28. 5. 1916

Rok 1917

Werfelův přítel Franz Blei z kavárny Central měl rozsáhlý okruh přátel a známých, k němuž patřila i proslulá vdova po Gustavu Mahlerovi. Když se Blei paní Almy jednou zeptal, zda by jí nemohl příležitostně představit svého kolegu z válečného tiskového střediska, hudebního nadšence a básníka Franze Werfela, reagovala se zájmem: protože si prý Werfelova díla velmi cení – před dvěma lety dokonce zhudebnila jeho báseň *Poznávající* – ráda by se s mladým básníkem osobně seznámila.

Roku 1915, po rozpadu jejího bouřlivého milostného vztahu s malířem Oskarem Kokoschkou, se Alma Mahlerová provdala za německého architekta Waltera Gropia. Se svými dcerami Annou a Manon se zdržovala buď v krásné vile v Breitensteinu u Semmeringu, nebo ve velkém bytě v centru Vídně nedaleko Ringstrasse. Gropius byl odvelen na frontu, zatímco jeho žena vedla i nadále svůj mondénní salon.

Alma, Manon a Franz Werfelovi v Benátkách

Alma, Manon a Franz Werfelovi v Benátkách

Dům Mahlerových, Benátky

Rok 1929

Když Werfelovi legalizovali svůj poměr sňatkem, odjeli na svou druhou cestu do Egypta a Palestiny, tentokrát však i do Damašku. Tam viděl Werfel zubožené arménské děti, které pracovaly v dílnách na výrobu koberců. Vyptával se na jejich osud, a tak narazil na strašnou

zprávu o genocidě křesťanských Arménů v Turecku za první světové války.

Francouzský vyslanec ve Vídni opatřil Werfelovi podklady

z francouzského ministerstva války, Werfel použil také deníkové záznamy německého pastora

Lepsia a Dicrana

Andresianse, kteří se zúčastnili zápasu obklíčených na Mojžíšově hoře – Musa Dagh. Werfelův román **Čtyřicet dnů** je hrdinskou rapsodií o bojích arménskému lidu. Werfel knihu po usilovné náročné práci dokončil v roce 1932, a když příštího roku román vyšel, byl už v Německu u moci Hitler.

V domě dětství – POEZIE (F. Werfel), doslov Hany Žantovské

Franz Werfel na palubě lodi vypráví příběh o svém útěku z Marseille do Barcelony a Lisabonu, kde nastoupil na řeckou loď Nea Hellas a odplul do New Yorku

Franz Werfel byl první německy píšící básník, který roku 1928 obdržel Československou státní cenu za literaturu.

Franz Werfel v Santa Margheritě, r. 1928

Franz Werfel v Santa Margheritě, r. 1929

Jako syn evropského liberálního měšťanstva jsem vyrostl a byl vychován v duchu humanitární autonomie a víry v pokrok, hluboce skeptické odvrácenosti od metafyzického, religiózního či mystického myšlení a cítění, v neblaze osudové záměně svobody s morální anarchií...

FRANZ WERFEL

Franz Werfel

1890–1945

Státní fond kultury ČR

BUNDESKANZLERAMT ÖSTERREICH

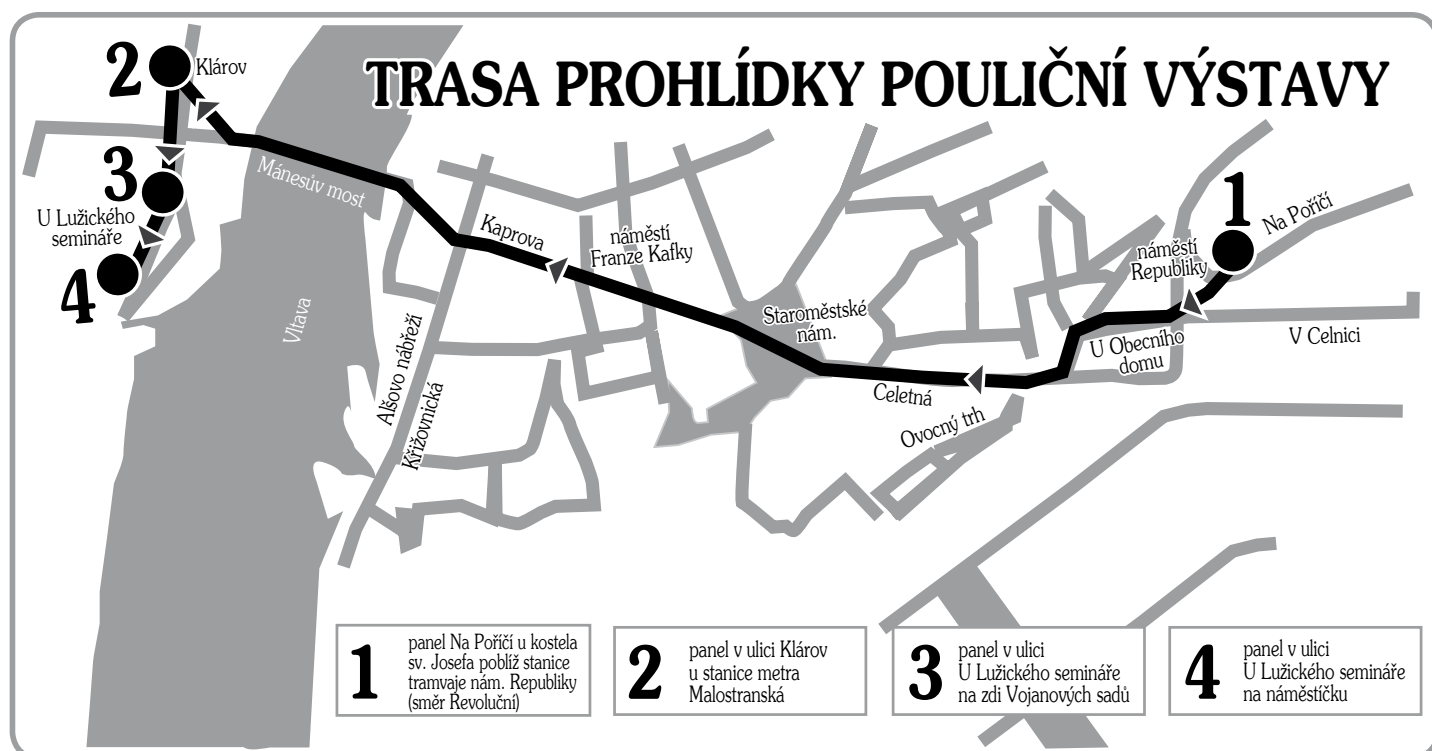
KUNST

Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

FRANZ WERFEL

slovem i obrazem,

na kterou poskytly
hlavní město Praha, Městská část Praha 1
a Spolkové kancléřství ve Vídni grant
a Státní fond kultury České republiky účelovou dotaci.

Sestavila: Zuzana Brikcius

Grafická úprava: Ivo a Taňa Hornáčkovi

Za laskavou podporu děkujeme nakladatelství Sefer.

Celou výstavu si lze prohlédnout na: www.hornacek.cz/werfel

Franz Werfel

1890

Narozen 10. září v Praze jako syn Rudolfa Werfela a Albinu Werfelové, roz. Kussiové.

1896

Začátek školní docházky do soukromé školy k piaristům.

1900

Přiját na c. k. německé gymnázium na Novém Městě pražském.

1903

Bar micva v Maiselově synagoze.

1904

Přechází na c. k. Akademické gymnázium ve Štěpánské ulici; navštěvuje představení v Novém německém divadle; začíná květnový festival s Enricem Carusem (verdiovská stagione).

1905

Vznik prvních básní; láska k Marii Glaserové.

1908

První setkání s Maxem Brodem; 23. února vychází Werfelova báseň **Die Gärten der Stadt** ve vídeňském **Die Zeit**; spiritistické seance.

1909

Maturita; přátelství s Maxem Brodem a Franzem Kafkou; kavárna Arco; jako hospitant dochází na přednášky na pražské Německé univerzitě.

1910

Od října v Hamburku u zasilatelské firmy Brasch & Rothenstein; **Návštěva z Elysia**.

1911

Hamburk; Karel Kraus tiskne ve **Fackel** básně z **Přítele světa**; **Přítel světa** vychází v polovině prosince u Axela Junckera v Berlíně; od října vojenská služba v Praze na Hradčanech.

1913

Lipsko; Malcesine na Gardském jezeře; sbírka **Jsme**; setkání s R. M. Rilkeem v Hellerau; práce na překladu **Trójanek**; četné recitační večery; první spor s Karlem Krausem.

1914

Lipsko; recitační večery; setkání s Martinem Buberem; začátek války – Werfel rukuje, vzápětí je však od vojenské služby osvobozen.

1915

Opět rukuje (Bolzano) a znovu je osvobozen; zranění v Bolzanu; prohlášen za neschopného vojenské služby, v září znovu povolán: Kostelec nad Labem a Třebenice; první setkání s Gertrudou Spirkovou; opět osvobozen; vycházejí **Navzajem** a **Trójanky**.

1916

Praha; od května opět na vojně: Kostelec nad Labem; pokračování sporu s Karlem Krausem; odjezd na frontu (Halič, Hodów); slouží jako pěší posel a nikdy se nedostane do zákopů; vznik polemických esejů.

1917

Na frontě: Hodów a Jezierna; Stockleinen; v srpnu přeložen do Vídně do válečného tiskového střediska; v polovině listopadu setkání s Almuou Marií Mahlerovou-Gropiovou.

1918

Cesta do Švýcarska z podnětu válečného tiskového střediska; přednášky, recitační večery; obvinění z protiválečné agitace a přerušení švýcarské cesty; práce ve válečném tiskovém středisku; prohloubení vztahu s Almuou Mahlerovou; narození Werfelova syna Martina Johanneše; **Polední bohyně**; konec války.

1919

Začátek práce na **Zrcadlovém člověku**; pobyt v Breitensteinu u Semmeringu; smrt syna Martina Johanneše; vychází **Den soudu**; **Ne vrah, zavražděný je vinen**.

1920

Zrcadlový člověk; práce na **Kozlím zpěvu**.

1921

Recitační turné po Německu; v polovině října premiéra **Zrcadlového člověka**.

1922

V polovině března premiéra **Kozlího zpěvu** ve Vídni; Benátky; vznik **Schweigera**; první poznámky k **Verdimu**; spor s Franzem Kafkou, týkající se **Schweigera**.

1923

Benátky; Alma Mahlerová kupuje palác Casa Mahler; práce na **Verdim**; F. W. se většinou zdržuje v Breitensteinu.

1924

Vychází **Verdi**; 3. června smrt Franze Kafky; od července v Breitensteinu práce na **Juarezovi** a **Maxmiliánovi**; F. W. opouští nakladatelství Kurta Wolffa a přechází k Paulu Zsolnayovi.

1925

Leden a únor: cesta na Blízký východ; od léta práce na **Pavlovi mezi Židy**; spolu s Almuou překládá Verdiho **Sílu osudu**.

Egon Erwin Kisch

Arthur Schnitzler

1926

V dubnu se F. W. vrací k práci na **Pavlovi mezi Židy**; první náčrt **Království Božího v Čechách**; setkání se Sigmundem Freudem a korespondence týkající se **Pavla**; na podzim **Smrt maloměstáka**.

1927

Santa Margherita Ligure; hotel Imperial; cyklus novel: **Malé poměry**, **Tajemství jednoho člověka**, **Odcizení**, **Dům smutku**; začátek práce na **Sjezdu abiturientů**.

1928

Santa Margherita a Vídeň, resp. Breitenstein; začátek práce na románu **Barbora neboli Zbožnost**. F. W. dostává Československou státní cenu za literaturu.

1929

Santa Margherita, pokračování práce na **Barboře**; 6. července svatba F. W. a Almy Mahlerové; 15. července: smrt Hugo v. Hofmannsthal; nápad na **Sourozenec neapolské** v Santa Margheritě; německá verze Verdiho opery **Simon Boccanegra**.

1930

Druhá cesta na Blízký východ; myšlenka napsat **Čtyřicet dní**; zprvu však práce na **Království Božím v Čechách** (premiéra v prosinci ve vídeňském Burgtheatru).

1931

Práce na **Sourozencích neapolských** nejprve v Santa Margheritě a později

v Breitensteinu; 21. října smrt Arthura Schnitzlera.

1932

Breitenstein, Benátky; začátek práce na **Čtyřiceti dnech** – německá verze Verdiho **Dona Carllose**.

1933

V Německu se dostává k moci Hitler; vychází **Čtyřicet dnů**.

1935

Spolupráce s Maxem Reinhardtem a Kurtem Weilem; básně; 22. dubna smrt Manon Gropiové; prodej benátského domu Casa Mahler; cesta do New Yorku.

1936

Do konce února pobyt v New Yorku; návrat přes Paříž do Vídně; Locarno; začátek práce na románu **Jeremiáš**. **Slyšte hlas**; začátek občanské války ve Španělsku.

1937

Dokončení **Jeremiáše**; divadelní hra **Jedné noci**; Breitenstein, Vídeň.

1938

Hitler okupuje Rakousko; začátek práce na románu **Cella neboli Ti, kdož odolají**; první infarkt.

1939

Práce na **Zpronevěřeném nebi**; vypuknutí války.

1940

Bledě modré ženské písmo; útěk z Paříže; pěšky přes Pyreneje do Španělska, vlakem do Lisabonu, lodí do New Yorku.

1941

Píseň o Bernadettě, Hollywood; 31. července: smrt Werfelova otce v Marseille.

1942

New York, Los Angeles; **Píseň o Bernadettě** americkým bestsellerem; v Santa Barbaře práce na komedii **Jacobowski a plukovník**.

1943

Práce na **Jacobowském a plukovníkovi** v Santa Barbaře; začátek práce na **Hvězdě nenarozených**; čestný doktorát Kalifornské univerzity v Los Angeles; v září těžký infarkt; v prosinci další infarkt, neschopnost pracovat.

1944

Los Angeles; až do léta z větší části neschopen práce; diktuje **Theologumena**; od července v Santa Barbaře, práce na **Hvězdě nenarozených**.

1945

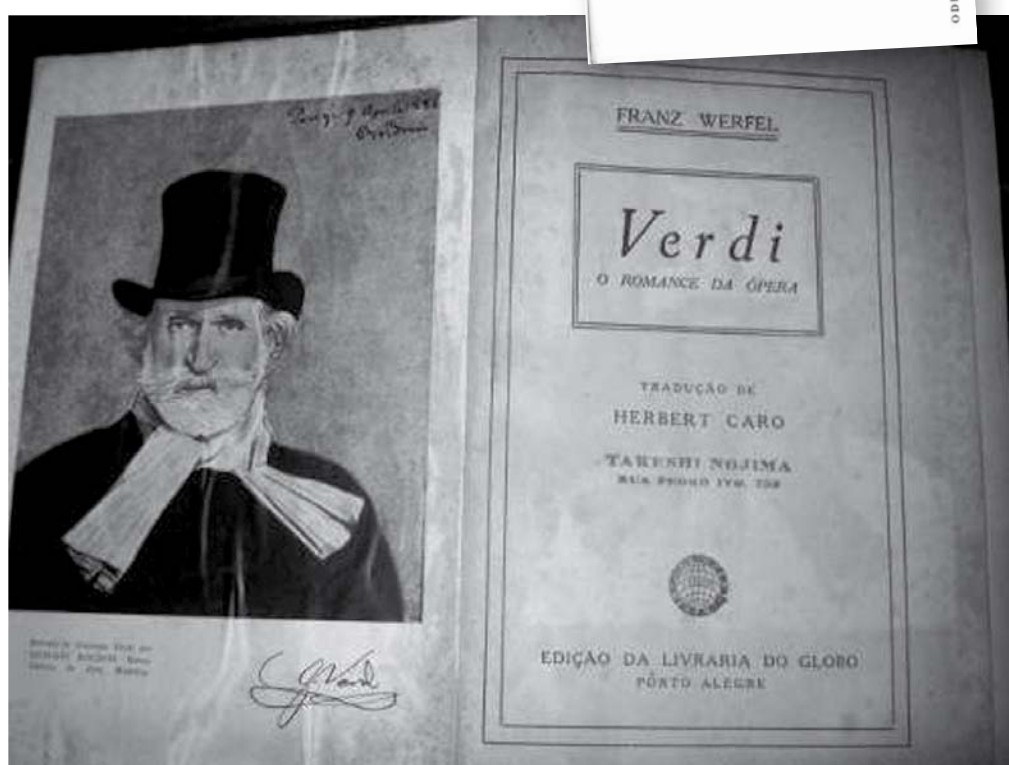
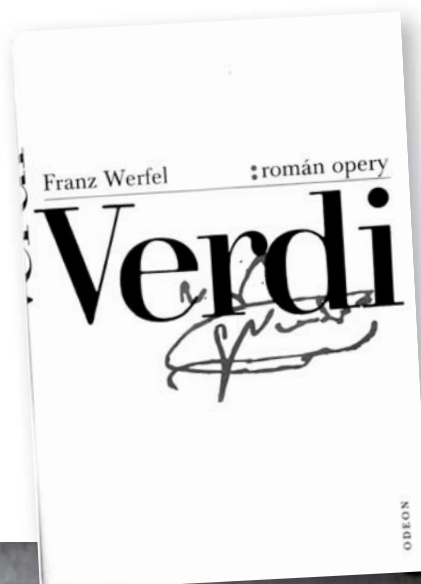
Santa Barbara a Los Angeles – **Hvězda nenarozených** dokončena v srpnu, několik dní před Werfelovou smrtí 26. srpna.

Franz Werfel na stých narozeninách dědečka Bernarda Kussiho v Plzni, 1932

Svět pro starou, zpustlou parlamentní geografii pravé a levé strany zapomněl, že existuje i dole a nahoře. V tom – protože všechny sociální záležitosti závisejí koneckonců na člověku – tkví nejhlubší důvod toho, čemu se už léta říká „krize“. Je to vskutku krize důvěry. Ochranné krytí zlatem zmizelo. Obklopuje nás konkurenční peklo démonizovaných zájmových skupin.

Franz Werfel ve Vídni, 1932

Před druhou genocidou, která postihla Židy v okruhu nacistické moci, vylíčil roku 1933 v románu ***Čtyřicet dnů*** (*Die vierzig Tage des Musa Dagh*) první genocidu, jíž se na arménské křesťanské menšině dopustila v Arménii turecká většina. Ještě s rukopisem románu zahájil koncem roku 1932 turné po Německu. Pár dní před tím, než se Hitler chopil moci, z něj předčítal také v berlínské Akademii umění, z níž ho 5. května 1933 nacistický režim vyloučil. V souvislosti s mnichovskou dohodou mluvil o „hrůze a haně“: „S Čechami cítím víc, než bych kdy tušil.“ Do exilového časopisu *Das neue Tage-Buch* napsal: „Češi bojovali za naši věc, nejen dvacet let, ale celá staletí.“

BÖHMISCHE DÖRFER – PUTOVÁNÍ OPUŠTĚNOU LITERÁRNÍ KRAJINOU
(Jürgen Serke)

Franz Werfel ve Florencii, květen 1933

Čtyřicet dnů

Pane!

Ve jménu Boha a lidského bratrství vznášíme k Vám úpěnlivou prosbu: My, obyvatelstvo sedmi arménských osad, dohromady asi pět tisíc duší, vydali jsme se na náhorní plošinu Mojžišovy hory, které se říká Damlacik a prostírá se tři hodiny pěší cesty na severozápad nad Süce a nad strmým mořským pobřežím.

Utekli jsme se sem před tureckým barbarstvím a krutostí. Postavili jsme se na odpor, abychom uchránili své ženy před zhanobením jejich manželské cti.

Pane! Bezpochyby víte, že Mladoturci vedou vyhlazovací politiku vůči našemu národu. Pod rouškou přesídlování, pod lživou záminkou, že je třeba zabránit neexistující vzpouře, vyhánějí naše krajany z jejich domovů, olupují je o jejich pole, o ovocné sady, o vinohrady a o všechno movitý a nemovitý majetek. Jak víme, stalo se to už vedle mnoha dalších obcí i s městem Zeitunem a jeho dvaatřiceti vesnicemi...

CO ČEŠI DALI EVROPĚ

Snese Evropa, aby jeden malý národ, mírumilovný národ mužů a matek, byl vyhlazen jako nějaký divoký pravěký kmen? A to po třinácti staletích krvavého sebeprosazování? Má se tím snad všem malým národům umožnit, aby útěšně volaly: „Pereant sequentes, ať zhynou ti, kdo přijdou poté!“? Jak dlouho má ještě po Západě obcházet ta bezelstná otázka: „Kdo vůbec jsou ti nešťastní Češi, kvůli nimž se my šťastní tak znepokojujeme?“

Kdy konečně tisícírovnoběžně zahřmí jasná odpověď: Češi bojovali za naši věc, a ne teprve posledních dvacet let, nýbrž celá staletí. Jestli teď nebudeme s fanatickou rozhodností bojovat za jejich věc, zpečetíme tím náš vlastní zánik.

Franz Werfel

(Stat byla sepsána těsně před druhou světovou válkou)

Mapa protektorátu

Přímluvci války

Veliký čas! Dům ducha rozstřílený
špičatým nárkem trčí nebi vstříc.
Však ze škvír, puklin, skulin uvolněný
svobodně s jásotem na světlo leze hmyz.

To jediné, čím žili jsme jak chlebem,
bratrství slavnost nesmírná,
když klekali jsme před jediným nebem,
teď je to kořist krys a pastva vítaná.

Troubové blekotají, štrébři lezou
a mužnost říkají tomu, co vykálí.
Sádelné ženské se s tou slávou svezou,
když hrud' se muži dme od rána metály.

Hloupost se bezpráví zadarmo propůjčila,
bestie čichá mstu a zpívat smí.
A lež, jak páchne lež, jak ta se vydařila!
Ten smrad i zápach krve přebíjí.
Nevinnost vykrvácí. Proto tu je.
Drzost už pracně smysl vymýšlí.
A dokud pozoun k soudu nezaduje,
je všechno, co nám zbývá, zoufalstvím.

V domě dětství – POEZIE (F. Werfel)

Pobořený Karlův most, r. 1890

Na starých stanicích

Na malých starých nádražích,
jež kdysi stála podél mých cest,
tolik osob, jak tuším, si překáží,
na perónu čekají na odjezd.

Málem bych sám sobě se povýšen zdál
nad ty, co čekají u kolejí
a budou cestovat pomaleji,
kde já už se protřás o hodný kus dál,

kde tak mnohý most a tak mnohá řeka,
moře i jezera, města i skály
mým uším a očím poznat daly,
co na ty druhé teprve čeká...

Že budou ve vlaku času sedět,
na tragické záblesky návěští hledět
a sledovat tupě hry jisker věčné,
až já budu dávno už na konečné.

V domě dětství - POEZIE (Franz Werfel)

FRANZ WERFEL

Franz Werfel

1890–1945

Státní fond kultury ČR

BUNDESKANZLERAMT ÖSTERREICH

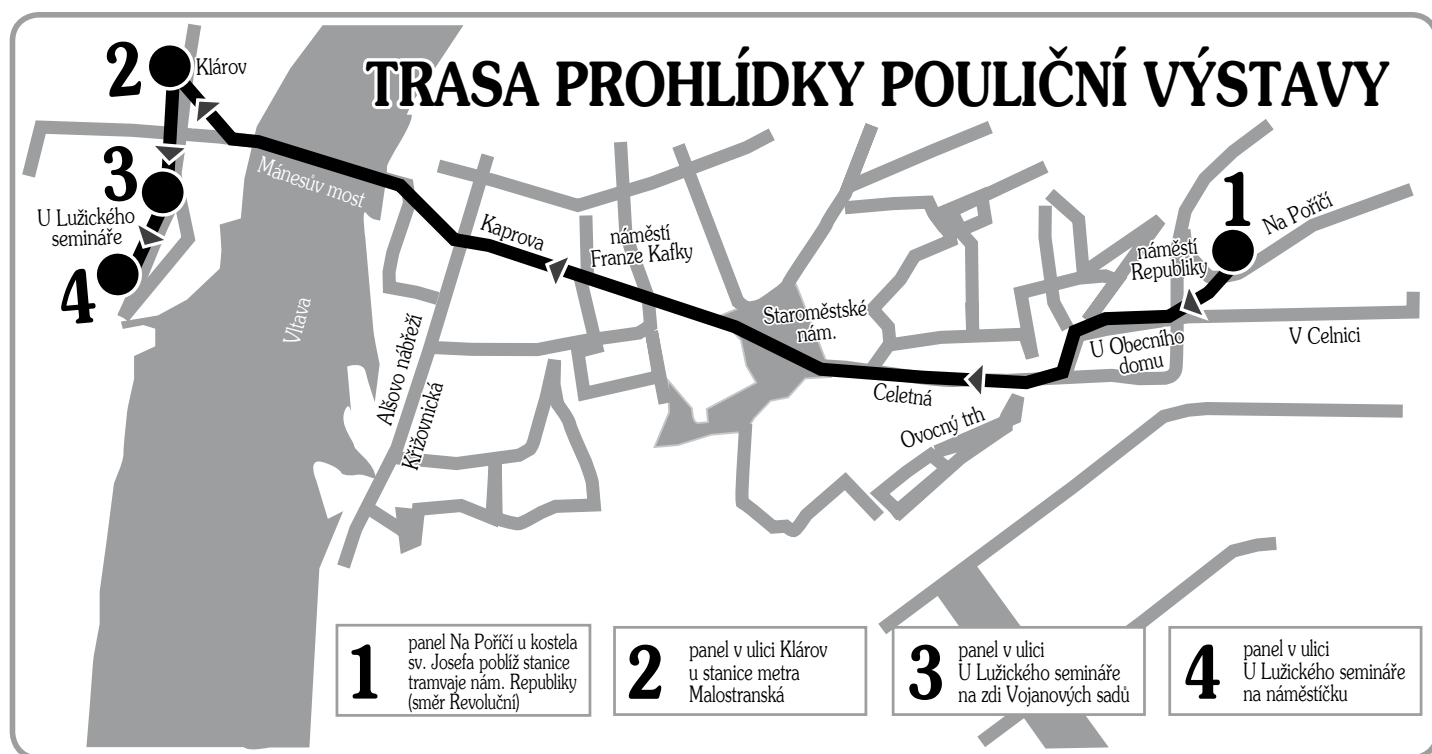
KUNST

Zuzana a Eugen Brikciusovi
zvou na plakátovou výstavu

FRANZ WERFEL

slovem i obrazem,

na kterou poskytly
hlavní město Praha, Městská část Praha 1
a Spolkové kancléřství ve Vídni grant
a Státní fond kultury České republiky účelovou dotaci.

Sestavila: Zuzana Brikcius

Grafická úprava: Ivo a Taňa Hornáčkovi

Za laskavou podporu děkujeme nakladatelství Sefer.

Celou výstavu si lze prohlédnout na: www.hornacek.cz/werfel

Franz Werfel

1890

Narozen 10. září v Praze jako syn Rudolfa Werfela a Albinu Werfelové, roz. Kussiové.

1896

Začátek školní docházky do soukromé školy k piaristům.

1900

Přijat na c. k. německé gymnázium na Novém Městě pražském.

1903

Bar micva v Maiselově synagoze.

1904

Přechází na c. k. Akademické gymnázium ve Štěpánské ulici; navštěvuje představení v Novém německém divadle; začíná květnový festival s Enricem Carusem (verdiovská stagione).

1905

Vznik prvních básní; láska k Marii Glaserové.

1908

První setkání s Maxem Brodem; 23. února vychází Werfelova báseň *Die Gärten der Stadt* ve vídeňském *Die Zeit*; spiritistické seance.

1909

Maturita; přátelství s Maxem Brodem a Franzem Kafkou; kavárna Arco; jako hospitant dochází na přednášky na pražské Německé univerzitě.

1910

Od října v Hamburku u zasilatelské firmy Brasch & Rothenstein; *Návštěva z Elysia*.

1911

Hamburk; Karel Kraus tiskne ve *Fackel* básně z *Přítele světa*; *Přítel světa* vychází v polovině prosince u Axela Junckera v Berlíně; od října vojenská služba v Praze na Hradčanech.

1913

Lipsko; Malcesine na Gardském jezeře; sbírka *J sme*; setkání s R. M. Rilke v Hellerau; práce na překladu *Trójanek*; četné recitační večery; první spor s Karlem Krausem.

1914

Lipsko; recitační večery; setkání s Martinem Buberem; začátek války – Werfel rukuje, vzápětí je však od vojenské služby osvobozen.

1915

Opět rukuje (Bolzano) a znovu je osvobozen; zranění v Bolzanu; prohlášen za neschopného vojenské služby, v září znovu povolán: Kostelec nad Labem a Třebenice; první setkání s Gertrudou Spirkovou; opět osvobozen; vycházejí *Navzájem* a *Trójanek*.

1916

Praha; od května opět na vojně: Kostelec nad Labem; pokračování sporu s Karlem Krausem; odjezd na frontu (Halič, Hodów); slouží jako pěší posel a nikdy se nedostane do zákopů; vznik polemických esejů.

1917

Na frontě: Hodów a Jezierna; Stockleinen; v srpnu přeložen do Vídně do válečného tiskového střediska; v polovině listopadu setkání s Almu Marií Mahlerovou-Gropiovou.

1918

Cesta do Švýcarska z podnětu válečného tiskového střediska; přednášky, recitační večery; obvinění z protiválečné agitace a přerušení švýcarské cesty; práce ve válečném tiskovém středisku; prohloubení vztahu s Almu Mahlerovou; narození Werfelova syna Martina Johanne; *Polední bohyně*; konec války.

1919

Začátek práce na *Zrcadlovém člověku*; pobyt v Breitensteinu u Semmeringu; smrt syna Martina Johanne; vychází *Den soudu*; *Ne vrah, zavražděn je vinen*.

1920

Zrcadlový člověk; práce na *Kozlím zpěvu*.

1921

Recitační turné po Německu; v polovině října premiéra *Zrcadlového člověka*.

1922

V polovině března premiéra *Kozlího zpěvu* ve Vídni; Benátky; vznik *Schweigera*; první poznámky k *Verdimu*; spor s Franzem Kafkou, týkající se *Schweigera*.

1923

Benátky; Alma Mahlerová kupuje palác Casa Mahler; práce na *Verdim*; F. W. se většinou zdržuje v Breitensteinu.

1924

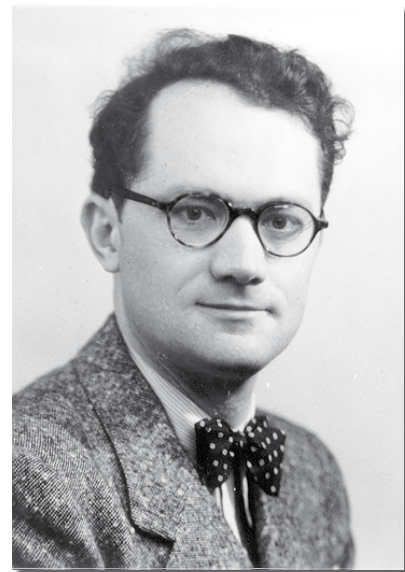
Vychází *Verdi*; 3. června smrt Franze Kafky; od července v Breitensteinu práce na *Juarezovi* a *Maxmiliánovi*; F. W. opouští nakladatelství Kurta Wolffa a přechází k Paulu Zsolnayovi.

1925

Leden a únor: cesta na Blízký východ; od léta práce na *Pavlovi mezi Židy*; spolu s Almu překládá Verdiho *Sílu osudu*.

Alma a Franz Werfelovi, r. 1940

Varian Fry – americký historik, organizátor emigrace z Francie, r. 1940

1926

V dubnu se F. W. vrací k práci na **Pavlovi mezi Židy**; první náčrt **Království Božího v Čechách**; setkání se Sigmundem Freudem a korespondence týkající se **Pavla**; na podzim **Smrt maloměstáka**.

1927

Santa Margherita Ligure; hotel Imperial; cyklus novel: **Malé poměry**, **Tajemství jednoho člověka**, **Odcizení**, **Dům smutku**; začátek práce na **Sjezdu abiturientů**.

1928

Santa Margherita a Vídeň, resp. Breitenstein; začátek práce na románu **Barbora neboli Zbožnost**. F. W. dostává Československou státní cenu za literaturu.

1929

Santa Margherita, pokračování práce na **Barboře**; 6. července svatba F. W. a Almy Mahlerové; 15. července: smrt Hugo v. Hofmannsthal; nápad na **Sourozenec neapolské** v Santa Margheritě; německá verze Verdiho opery **Simon Boccanegra**.

1930

Druhá cesta na Blízký východ; myšlenka napsat **Čtyřicet dní**; zprvu však práce na **Království Božím v Čechách** (premiéra v prosinci ve vídeňském Burgtheatru).

1931

Práce na **Sourozeních neapolských** nejprve v Santa Margheritě a později v Breitensteinu; 21. října smrt Arthura Schnitzlera.

1932

Breitenstein, Benátky; začátek práce na **Čtyřicet dní** – německá verze Verdiho **Dona Carlose**.

1933

V Německu se dostává k moci Hitler; vychází **Čtyřicet dní**.

1935

Spolupráce s Maxem Reinhardtem a Kurtem Weilem; básně; 22. dubna smrt Manon Gropiové; prodej benátského domu Casa Mahler; cesta do New Yorku.

1936

Do konce února pobyt v New Yorku; návrat přes Paříž do Vídně; Locarno; začátek práce na románu **Jeremiáš**. **Slyšte hlas**; začátek občanské války ve Španělsku.

1937

Dokončení **Jeremiáše**; divadelní hra **Jedné noci**; Breitenstein, Vídeň.

1938

Hitler okupuje Rakousko; začátek práce na románu **Cella neboli Ti, kdož odolají**; první infarkt.

1939

Práce na **Zpronevěřeném nebi**; vypuknutí války.

1940

Bledě modré ženské písmo; útěk z Paříže; pěšky přes Pyreneje do Španělska, vlakem do Lisabonu, lodí do New Yorku.

1941

Píseň o Bernadettě, Hollywood; 31. července: smrt Werfelova otce v Marseille.

1942

New York, Los Angeles; **Píseň o Bernadettě** americkým bestsellerem; v Santa Barbaře práce na komedii **Jacobowski a plukovník**.

1943

Práce na **Jacobowském a plukovníkovi** v Santa Barbaře; začátek práce na **Hvězdě nenarozených**; čestný doktorát Kalifornské univerzity v Los Angeles; v září těžký infarkt; v prosinci další infarkt, neschopnost pracovat.

1944

Los Angeles; až do léta z větší části neschopen práce; diktuje **Theologumena**; od července v Santa Barbaře, práce na **Hvězdě nenarozených**.

1945

Santa Barbara a Los Angeles – **Hvězda nenarozených** dokončena v srpnu, několik dní před Werfelovou smrtí 26. srpna.

BOLETIM INDIVIDUAL
Para os efeitos do art. 1.º do Decreto N.º 16.386 de 18 de Janeiro de 1929
(Liberado pelo Decreto N.º 36.307)

Nome completo Nom et prénom	Alma Werfel-Mahler
Nacionalidade Nationalité	Tcheco-eslovaca
Local Lieu	Moravia, Alemanha
Data Date	31 de Agosto de 1877
Profissão Profession	Escritor
Domicílio habitual Domicile habituel	Moravia, França
Passaporte Passport	Americana Brasileira 63
Expedido em Emission	Marselha
Data Date	5 de Agosto de 1940
Assinatura Signature	Alma Werfel-Mahler

Recebi a declaração do alojamento do estrangeiro: Tcheco-eslovaca
Alma Werfel-Mahler
18.9.40

BOLETIM INDIVIDUAL
Para os efeitos do art. 1.º do Decreto N.º 16.386 de 18 de Janeiro de 1929
(Liberado pelo Decreto N.º 36.307)

Nome completo Nom et prénom	Franz Werfel
Nacionalidade Nationalité	Tcheco-eslovaca
Local Lieu	Praga
Data Date	10 de Setembro de 1890
Profissão Profession	Escritor
Domicílio habitual Domicile habituel	Moravia, França
Passaporte Passport	Americana Brasileira 62
Expedido em Emission	Marselha
Data Date	5 de Agosto de 1940
Assinatura Signature	Franz Werfel

Recebi a declaração do alojamento do estrangeiro: Tcheco-eslovaca
Franz Werfel
18.9.40

ÉTRANGERS
Modèle S A-2
8079

MINISTÈRE DE LA DÉFENSE NATIONALE
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
SAUF-CONDUIT
Valable du 24 AOÛT 1940 au 24 SEPT 1940

N.º de titre: 24.554
M. Werfel, prénom: Franz, Nationalité: Tcheco-eslovaca, Profession: Écrivain
Né le 10-9-1890, Prague, République tchèque
Domicile: Moravia, France
est autorisé à se rendre en France
chez: Amélie & Bains

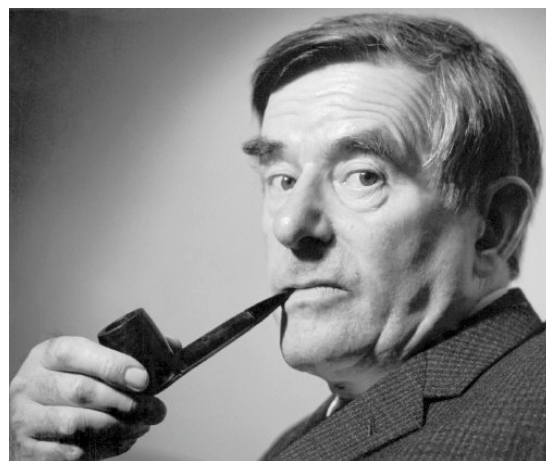
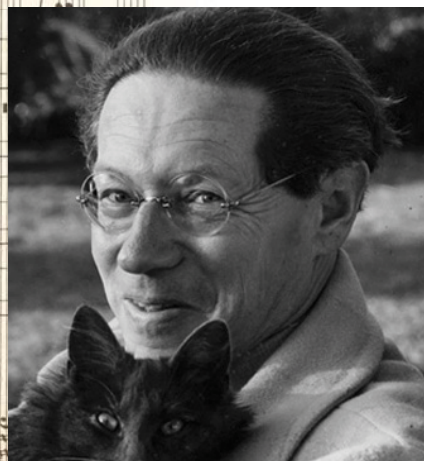
Signature du titulaire: [Signature]
Motif du déplacement: Je passe de la France à la France

Photo d'identité: nature, 24 AOÛT 1940
Adressé le 22-11-39 par: prof. de la classe
M. de transport national: C
Autorité à consulter: [Signature]
Carte grise délivrée le: 24 AOÛT 1940
Famille de condition: N.º 22 AOÛT 1940
Chef de bureau: [Signature]

Přihlášení k trvalému pobytu Almy Werfelové-Mahlerové a Franze Werfela

Krátkou idylu v Sanary-sur-Mer, kde Werfelovi bydleli v staré saracénské věži, přerušil bouřlivý sled historických událostí. Po vpádu nacistů do Československa v březnu 1939, kdy bylo již zřejmé, že se válka neodvratně blíží, vzrůstala ve Francii animozita proti německy mluvícím emigrantům. Legitimování na ulici, domovní prohlídky a předvolání na policii byly na denním pořádku. Werfelovi se vrátili do Paříže, protože jim město připadalo bezpečnější. Odtud narychlo prchali na jaře 1940, kdy se hitlerovská vojska jako záplava valila přes Francii. Nejdříve opět do Sanary, potom do Marseille, kde jedině bylo možné dostat papíry opravňující k opuštění Francie.

Z doslovu Hany Žantovské ke knize Franze Werfela V domě dětství

Lion Feuchtwanger, Heinrich Mann, Golo Mann

Po mnoha nebezpečných dobrodružstvích skončili Werfelovi v Lourdech – tam Werfel slíbil, že napíše knihu o lourdské světici Bernadettě, jestliže se jim podaří útěk z Francie do Spojených států. To se nakonec po namáhavé pěší pouti přes Pyreneje do Španělska podařilo a v říjnu 1940 dorazili do New Yorku. Ještě koncem roku se přestěhovali do Kalifornie a v následujících

měsících tam Werfel skutečně začal psát svou **Píseň o Bernadettě** – román o lourdské svatě.

V jeho podání je to opět typ Barbory – tentokrát v mladickém, polodětském věku, typ člověka jednajícího zcela nezištně jen z hlubokých vnitřních popudů a zcela bezbranného a nechápavého, kdykoli mu lidé „znají světa“ podsouvají jiné motivy.

Z doslovu Hany Žantovské
ke knize Franze Werfela V domě dětství

Pyreneje

Hru **Jacobowski a plukovník** napsal Franz Werfel vlastně z podnětu Maxe Reinhardta. Je to fraška, v jejímž temném pozadí je zánik Francie a útěk emigrantů – ústředním bodem hry je společný útěk polského důstojníka a polského Žida napříč Francií. Myšlenka hry ve Franzu Werfelovi žila už dávno a vyprávěl Maxu Reinhardtovi o tom tak strhujícím způsobem, že ten ho přiměl, aby to napsal. A tak se Franz Werfel do toho dal. Tentokrát však k tomu přistupoval s menším elánem než dosud. Jiskra nevznikla v něm, přišla zvenčí. Kmotry tedy byli Max Reinhardt, Gottfried Reinhardt a Sam Behrman.

MŮJ ŽIVOT (Alma Mahlerová-Werfelová)

Zpronevěřené nebe je velkým nedostatkem naší doby.

Franz Werfel krátce před smrtí, r. 1945

Ústřední hřbitov ve Vídni – Franz Werfel

Truchlící vdova Alma Mahlerová-Werfelová

